SAMORZĄD I ADMINISTRACJA W GMINIE SZUMOWO

Początki samorządu gminnego

- Początki samorządu gminnego, w naszym tego słowa znaczeniu, sięgają roku 1809 i reform ustrojowych z czasów Księstwa Warszawskiego,
- Początkowo gminy wiejskie obejmowały przynajmniej 10 domów wiejskich pozostających pod nadzorem jednego właściciela ziemskiego, który pełnił obligatoryjnie urząd wójta lub też wyznaczał na ten urząd inną osobę,
- We wsiach drobnoszlacheckich mieszkańcy sami wyznaczali wójt spośród siebie,
- Wójt pełnił urząd bezpłatnie, sprawował władzę urzędową nad podległą mu ludności, wykonywał polecenia władz zwierzchnich, zbierał podatki itp.,

Początki samorządu gminnego c.d.

- Po upadku Księstwa Warszawskiego, w 1815 roku, powołano Królestwo Polskie - państwo zależne od Rosji
- W nowym państwie zachowano dawne rozwiązania ustrojowe na najniższym poziomie,
- Wójtami - urzędnikami państwowymi - pozostawali właściciele ziemscy lub przedstawiciele drobnej szlachty,
- W poszczególnych wsiach powoływano sołtysów, pomocników wójta,
- Ludność wiejska była zależna od ziemian,
- Każda większa wieś na obszarze dzisiejszej gminy stanowiła oddzielną gminą wiejską,

Okolice Szumowa na starych mapach (rok 1839)

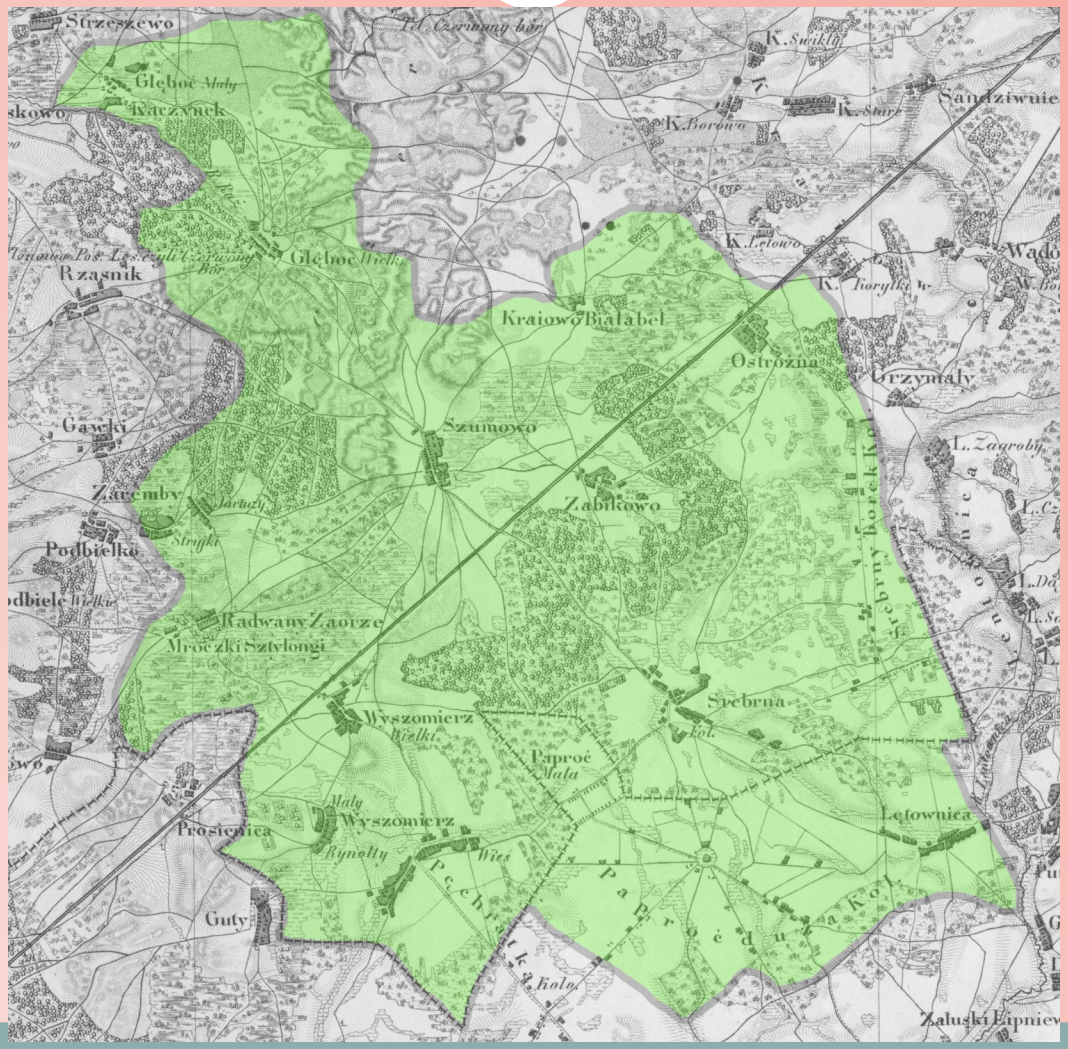

Ustrój wiejski po 1859 roku

- Do 1859 roku funkcjonowały małe gminy wiejskie pod nadzorem wójtów - właścicieli ziemskich,
- Od 1859 roku wprowadzono większe terytorialnie gminy wiejskie, liczące przynajmniej 50 domów, także z różnych majątków ziemskich,
- Starano się wyznaczać na wójtów osoby przygotowane na to stanowisko,
- Poszczególne wsie mogły odtąd same wybierać sołtysów

Reformy gospodarcze i administracji państwa 1859-1867

- W latach 1859-1867 miały miejsce liczne zmiany w podziale gminnym. Początkowo powołano więcej gmin, część z nich wkrótce zlikwidowano, skomasowano,
- W latach 1863-1864 trwało powstanie styczniowe,
- W 1864 roku władze Królestwa Polskiego przeprowadziły uwłaszczenie ziemi dworskiej, użytkowana przez chłopów, ziemia stała się ich własnością
- Zmieniło to zupełnie stosunki gospodarcze na wsi,

Nagłówek ukazu carskiego o uwłaszczeniu chłopów

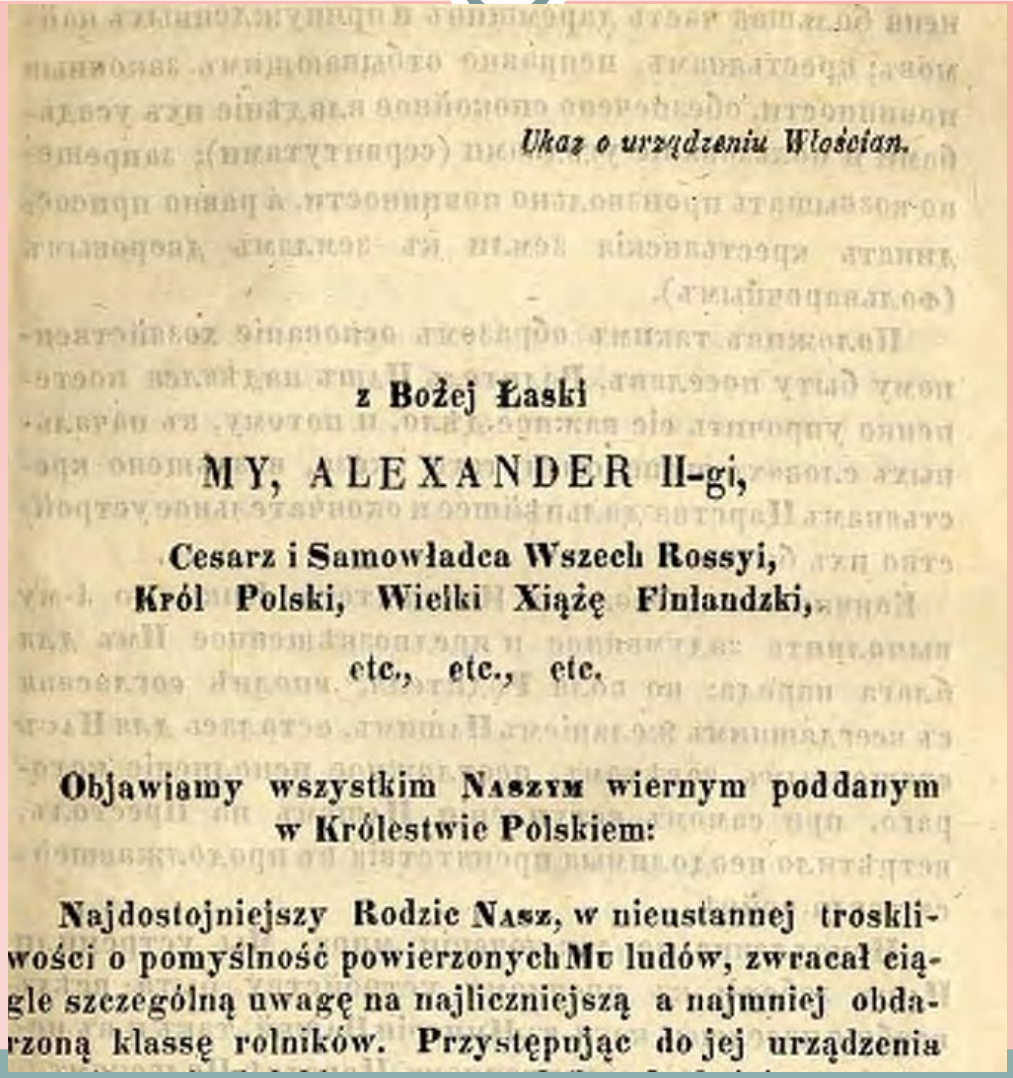

Ukaz o urządzeniu Włościan.

z Bożej Łaski

MY, ALEXANDER II-gi,

Cesarz i Samowładca Wszech Rossyi,
Król Polski, Wielki Xiążę Finlandzki,
etc., etc., etc.

Objawiamy wszystkim Naszym wiernym poddanym w Królestwie Polskiem:

Najdostojniejszy Rodzic Nasz, w nieustannej troskliwości o pomyślność powierzonych Mu ludów, zwracał ciągle szczególną uwagę na najliczniejszą a najmniej obdarzoną klassę rolników. Przystępując do jej urządzenia

Car Aleksander II Romanow

Reformy administracji 1859-1867 c.d.

- W marcu 1864 roku, na podstawie carskiego ukazu „o urządzeniu gmin wiejskich” nadano znaczne uprawnienia funkcjonującym do tej pory gminom, oddzielając je od władzy właścicieli ziemskich,
- W 1866 roku powołano nowe powiaty i gubernie,
- W tym okresie powołano gminę Szumowo w powiecie łomżyńskim i guberni łomżyńskiej,
- Część miejscowości współczesnej gminy włączono do gminy Jasienica w powiecie ostrowskim (Łętownica wieś i folwark, Paproć Duża wieś oraz Paproć Mała wieś)

Nagłówek aktu powołania gmin w Królestwie Polskim

W Imieniu Najjaśniejszego

ALEXANDRA II-go,

CESARZA i SAMOWŁADCY WSZECH ROSSYI, KRÓLA POLSKIEGO,

WIELKIEGO KSIĘCIA FINLANDZKIEGO,

etc., etc., etc.,

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiém.

Zważywszy, że od czasu wydania przez Komitet Urządzający postanowienia z dnia 5 (17) Stycznia 1867 r. o rozgraniczeniu powiatów nowych dziesięciu gubernij Królestwa Polskiego, zaszły zmiany w składzie i położeniu niektórych gmin, tudzież, że w nazwach tychże wcisnęły się pomyłki przy drukowaniu rzeczonego postanowienia, Komitet Urządzający postanowił i stanowi:

Art. 1. Powiaty Królestwa Polskiego składają się z następujących miast i gmin wiejskich:

Akt powołania gmin w Królestwie Polskim

Wersja rosyjska

IX. По Ломжинской губерніи.

1. *Ломжинскій уѣздъ.*

Города: Ломжа, Снядово, Визна, Замбровъ, Новогродъ.

Сельскія гмины: Божеево, Дроздово, Куписки, Щепанково, Снядово, Мястково, Люботынь, Шумово, Замброво, Пухалы, Коссаки, Хлѣбетки.

Wersja polska

IX. Gubernja Łomżyńska.

1. *Powiat Łomżyński.*

Miasta: Łomża, Śniadowo, Wizna, Zambrów, Nowogród.

Gminy Wiéjskie: Bożejewo, Drozdowo, Kupiski, Szczepankowo, Sniadowo, Miastkowo, Lubotyń, Szumowo, Zambrowo, Puchały, Kassaki, Chlebietki.

Gmina Szumowo

- W skład gminy wchodziły (wg ówczesnej pisowni): *Głębocz Mały alias Kałęczyn*, *Głębocz Wielki*, *Krajewo-Budziły*, *Mroczki Stylongi*, *Ostrożne*, *Pęchratka*, *Radwany Zaorze*, *Rynołty*, *Srebrna*, *Srebrny Borek*, *Szumowo*, *Wyszomierz Wielki*, *Żabikowo*, *Zaremby Jartuzy*, *Zaremby Stryjki i Żochowo Podbiele*.
- Większość z tych wsi były to zaścianki szlacheckie

Konturowa mapa gminy z przełomu XIX i XX wieku

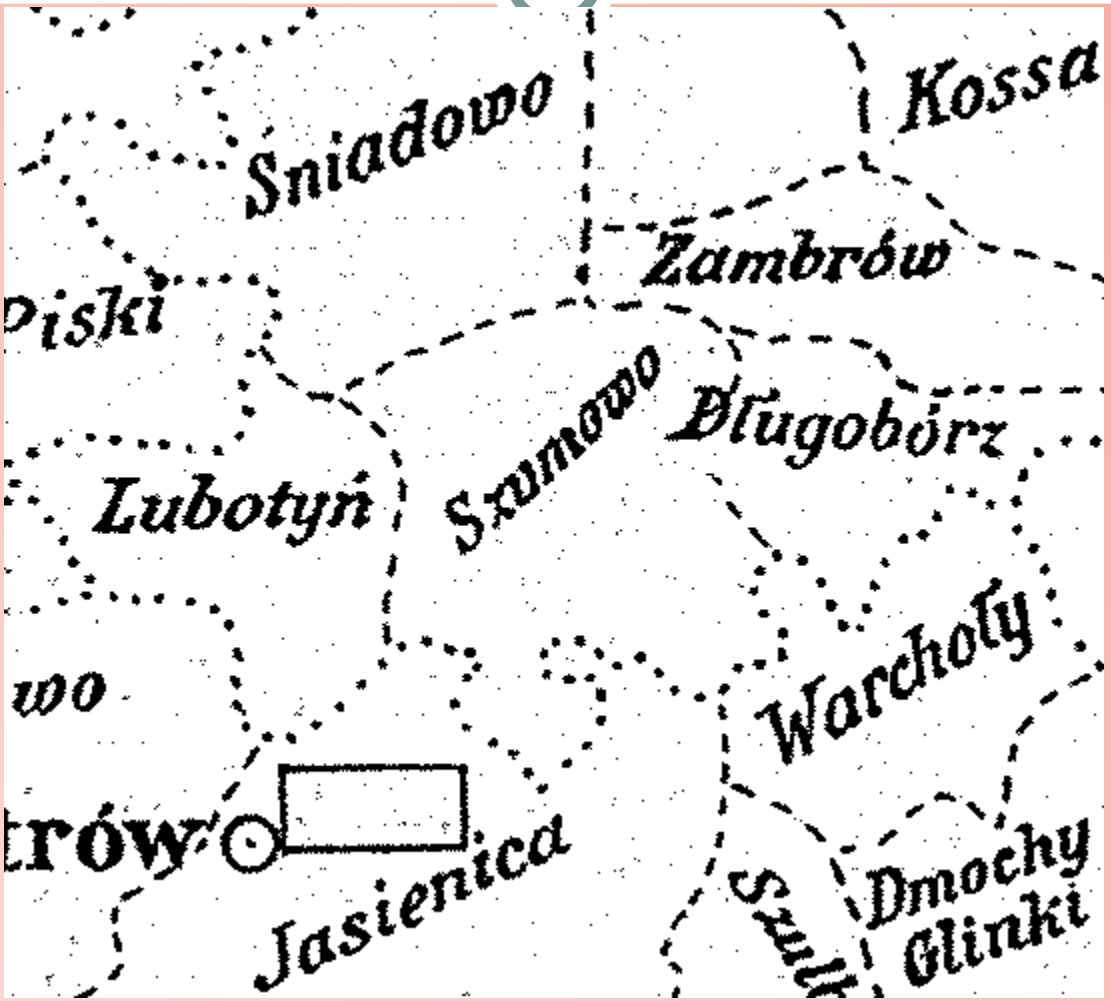

Archiwalne dokumenty dotyczące gminy Szumowo

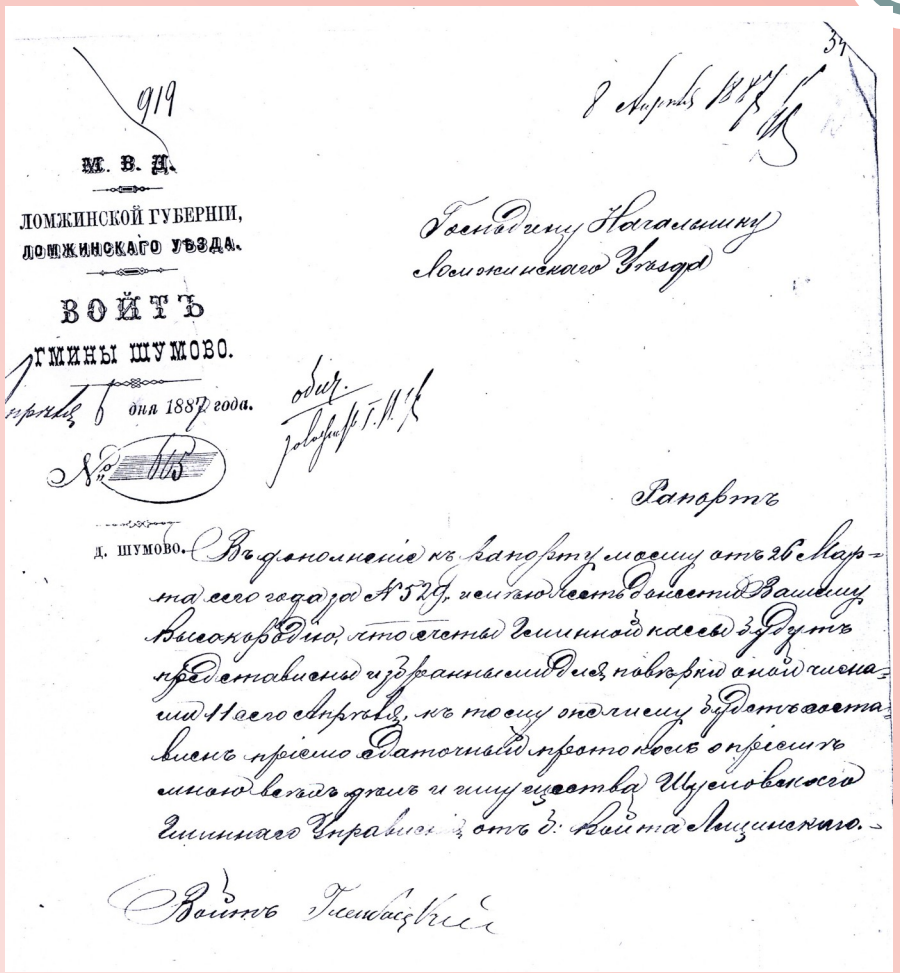

919

8 Апрѣля 1887 г.

34

М. В. Д.

ЛОМЖИНСКОЙ ГУБЕРНІИ,
ЛОМЖИНСКАГО УѢЗДА.

ВОЙТЪ
ГМИНЫ ШУМОВО.

Апрѣля 8 дня 1887 года.

№ 115

Господину Начальнику
Ломжинскаго Уѣзда

Рапортъ

Д. ШУМОВО. Въ дополненіе къ рапорту моему отъ 26 Марта сего года за № 529, имѣю честь довести до Вашего Высокородія, что отчетъ гминной кассы будетъ представленъ избранными для повѣрки онаго числа 11 сего Апрѣля, къ тому же отчету будетъ составленъ пріемо-сдаточный протоколъ о пріемѣ мною всѣхъ дѣлъ и имущества Шумовскаго Гминнаго Управленія отъ б. войта Мацинскаго.

Войтъ Пенкавскій

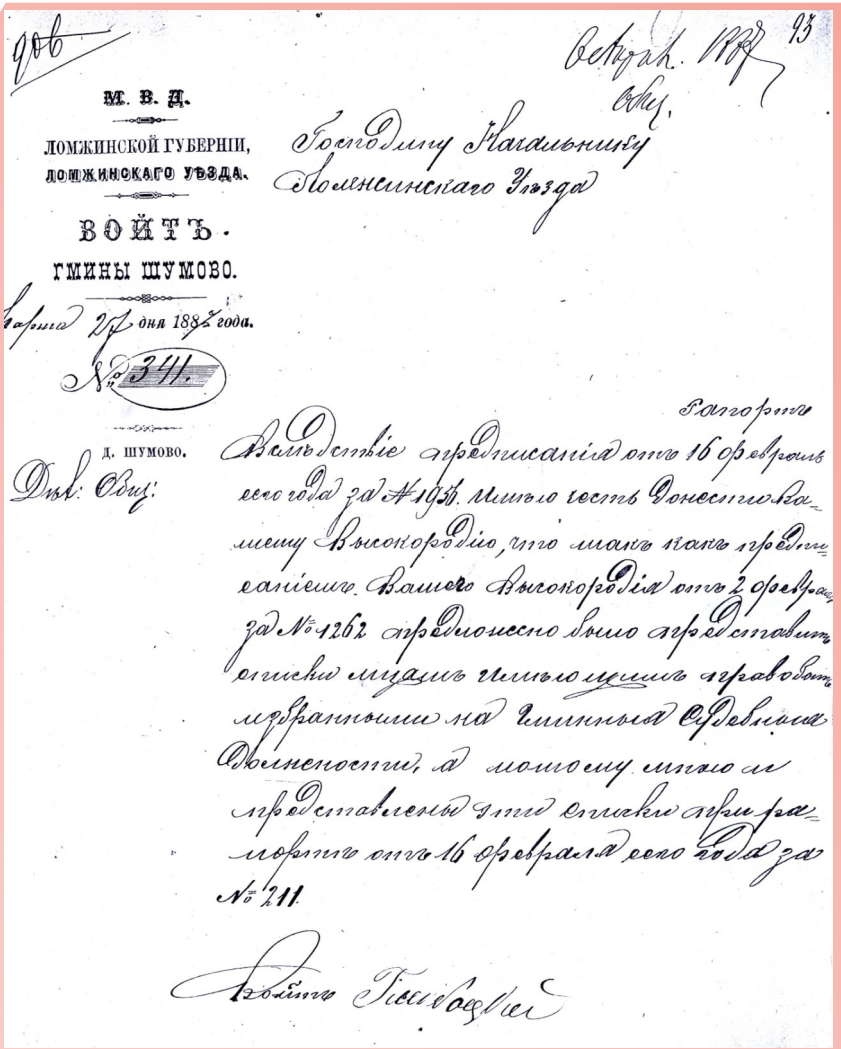

906

Февраль 1887 г.

93

М. В. Д.

ЛОМЖИНСКОЙ ГУБЕРНІИ,
ЛОМЖИНСКАГО УѢЗДА.

ВОЙТЪ
ГМИНЫ ШУМОВО.

Февраля 27 дня 1887 года.

№ 341.

Господину Начальнику
Ломжинскаго Уѣзда

Рапортъ

Д. ШУМОВО.

Въ дополненіе предписанія отъ 16 февраля сего года за № 195, имѣю честь донести Вашему Высокородію, что мною, какъ предписаніемъ Вашего Высокородія отъ 2 февраля за № 1262 предложено было представить списки лицамъ, имѣющимъ справедливыми на гминныя средства, а потому мною и представлены эти списки при рапортѣ отъ 16 февраля сего года за № 211.

Войтъ Пенкавскій

Ustrój gminy 1864-1918

- Gmina po 1864 roku stanowiła podstawową jednostkę administracyjną kraju,
- Na gminę składały się gromady (sołectwa) na czele z sołtysami oraz folwarki (majątki ziemskie), gdzie wszelkie funkcje sprawował właściciel ziemski,
- Gminy wypełniały zadania narzucone przez państwo (na przykład podatki), ale też zarządzały swoim majątkiem, szkolnictwem,
- Najważniejszym organem gminy było zebranie gminne – zgromadzenie ogółu mieszkańców gminy posiadających grunty,
- Zebranie gminne wybierało urzędników gminy i uchwalało budżet

Ustrój gminy 1864-1918

- Na czele władz gmin stał wójt wybierany przez zebranie gminne na okres 3 lat,
- Zastępcą wójta był podwójci, także wybierany przez zebranie gminne,
- Wybór wójta i podwójciego musiał być zatwierdzony przez władze powiatowe,
- Wójt składał przysięgę służbową przed naczelnikiem powiatu,

Ustrój gminy 1864-1918 – wójt

- Wójtowie pełnili liczne funkcje porządkowe, zbierali podatki, wykonywali zadania zlecone przez władze zwierzchnie, posiadali nawet prawo aresztowania mieszkańców gminy. W każdej gminie funkcjonował areszt – tak zwana „koza”,
- Wójtowie reprezentowali gminę, zarządzali na bieżąco majątkiem gminy, kierowali urzędem gminy,
- Wykształcenie i przygotowanie wójta nie było istotne, bywali też wójtowie analfabeci,

Ustrój gminy 1864-1918

- W poszczególnych gromadach (sołectwach) władzę uchwałodawczą sprawowało zebranie gromadzkie,
- Zebrania gromadzkie wybierało sołtysa i podsołtysa (zastępcę), dysponowało majątkiem gromadzkim, decydowało o najważniejszych sprawach danej gromady,
- W folwarkach (dworach) wszelką władzę posiadał właściciel ziemski,

Ustrój gminy 1864-1918

- Na czele gromad stali sołtysi i ich zastępcy - podsołtysi,
- Wybór sołtysa i podsołtysa zatwierdzał naczelnik powiatu,
- Sołtysi byli wykonawcami poleceń wójta i naczelnika powiatu, zbierali podatki, wykonywali czynności porządkowe,

Symbol władzy sołtysa

Urzędy gmin

- W każdej gminie funkcjonował urząd gminy,
- Urzędy początkowo mieściły się nawet w domach wójtów, z czasem w samodzielnych budynkach
- Typowy urząd gminy składał się najwyżej z kilku pomieszczeń, często były to drewniane budynki,
- Najważniejszym pracownikiem UG był pisarz, który musiał posiadać odpowiednie wykształcenie,
- Pisarza gminnego zatrudniano w porozumieniu z naczelnikiem powiatu,
- Językiem urzędowym był rosyjski,

Władze gminy Szumowo (nie pełne dane)

Rok	Wójt i podwójci	Pisarz (sekretarz)
1893	Władysław Zaręba (od 1890 r.) podwójci – Franciszek Figoń	Anasim Kul (od 1892 r.)
1895	Władysław Zaręba podwójci – Franciszek Figoń	Ignacy Jasinowski
1896	Melchior Zaręba podwójci – Franciszek Figoń	Ignacy Jasinowski
1912	Franciszek Figoń – wójt (od 1909 r.)	Paweł Rutkowski (od 1906 r.)

I wojna światowa

- W 1914 roku wybuchła I wojna światowa,
- Wkrótce potem dotarły tu wojska niemieckie wypierając Rosjan na wschód,
- Rozpoczęła się okupacja niemiecka (1915-1918),
- Gminy funkcjonowały nadal w ramach powiatów,
- Niemcy zezwolili na wprowadzenie języka polskiego do administracji i szkolnictwa,
- Wójtem gminy w tym okresie był Paweł Rutkowski,

Pierwsze lata II Rzeczpospolitej

- W listopadzie 1918 roku Polska odzyskała niepodległość,
- W skład odrodzonego państwa wszedł też powiat łomżyński z gminą Szumowo,
- W sierpniu 1919 roku powołano województwo białostockie z powiatem łomżyńskim,
- Podział administracyjny na gminy i powiaty nie uległ zmianom,

Ustrój gminy 1918-1933

- Na obszarze byłego Królestwa Polskiego utrzymano w mocy ukaz carski z 1864 roku „o urządzeniu gmin wiejskich”
- Dodano jednak nowe rozwiązania na mocy dekretu naczelnika państwa z 27 listopada 1918 roku

Ustrój gminy 1918-1933

- Na mocy dekretu naczelnika państwa wprowadzono rady gmin obok nadal funkcjonujących zgromadzeń gminnych,
- Rady gmin złożone były z 12 radnych i 6 zastępców, wybieranych przez zgromadzenie gminne,
- Rady gminy przygotowywały budżet, kontrolowała wójta, zarządzała majątkiem gminy, uchwalała regulaminy,
- Przewodniczącym rady gminy był wójt

Ustrój gminy 1918-1933

- Organem wykonawczym pozostawał wójt (zastępcą podwójci) i sołtys (oraz podsołtys) na poziomie gromady (sołectwa),
- Ich kompetencje nie zmieniły się aż do 1933 roku,
- Wójtowie i sołtysi pozostawali urzędnikami pod ścisłym nadzorem władz powiatowych - starostów, to właśnie przed nimi składali przysięgę służbową,

Hierarchia władz gminy

zgromadzenie gminne

wójt

Rada gminy

sekretarz

urząd gminy

komisje rady gminy

Konturowa mapa gminy z 1933 roku

Dane statystyczne z 1921 i 1931 roku

- Gmina liczyła w 1921 roku 695 domów, 4 inne budynki mieszkalne, 4 435 mieszkańców (w tym 3 966 katolików, 239 ewangelików, 220 żydów i 10 prawosławnych). Pod względem narodowościowym notowano 3 996 Polaków, 234 Niemców, 195 Żydów i 10 Rosjan
- Według danych z 1931 roku gmina Szumowo w powiecie łomżyńskim obejmowała 160 km^2 obszaru (w tym 94,1 km^2 użytków rolnych, 80,1 km^2 gruntów ornych). W gminie było ówcześnie 796 domów mieszkalnych i 5 079 mieszkańców. W ciągu 10 lat przybyło ponad 100 budynków mieszkalnych i ponad 500 mieszkańców

Mapa gminy z okresu międzywojennego

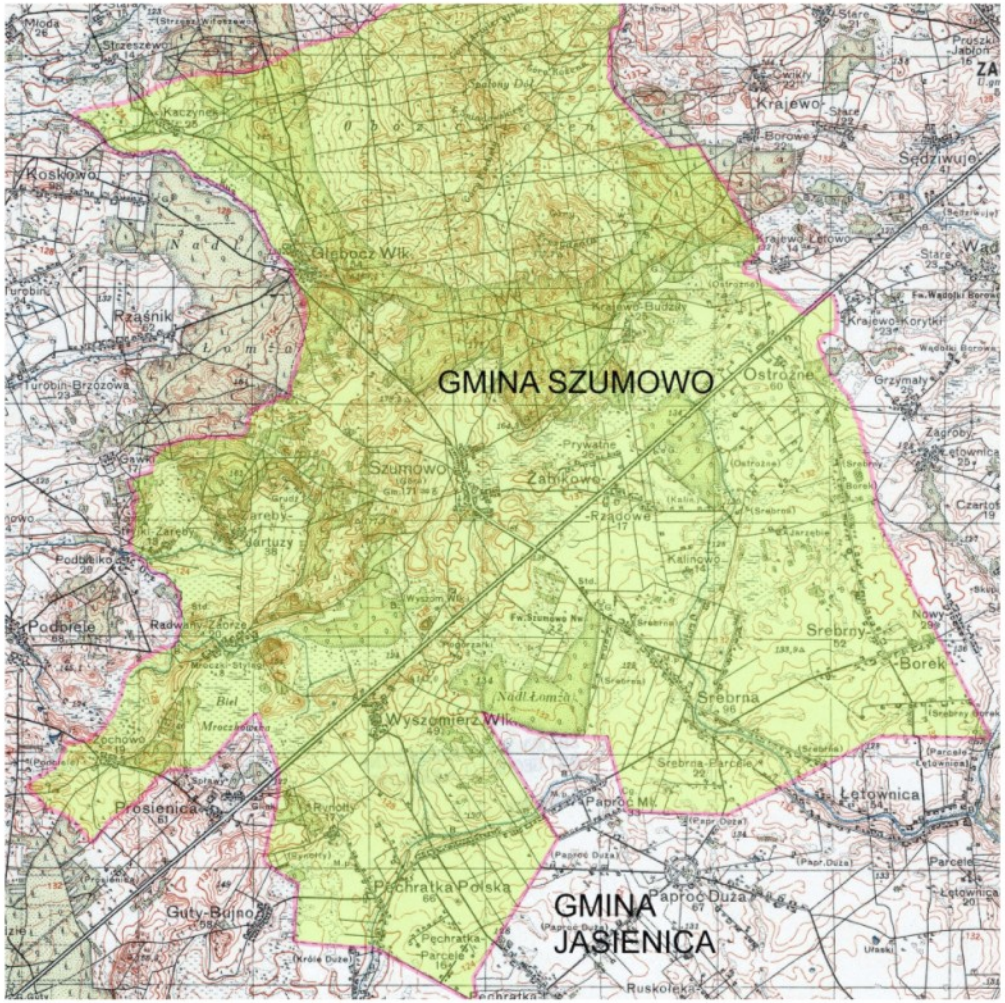

Symbol władzy wójtowskiej noszony podczas czynności urzędowych

Ustrój gminy 1918-1933

Odznaka sołtysa z II RP

Grupa sołtysów gminy

Urząd Gminy

- W okresie II RP przeciętny urząd gminy zatrudniał sekretarza (pisarza) oraz 1-2 zastępców sekretarza,
- Pracownicy UG często mieszkali w pomieszczeniach służbowych (także w gmachu UG),
- Władze gminne w latach 1919-1923 borykały się z kryzysem i wysoką inflacją, w latach 1929-1935 przyszedł kolejny kryzys,
- W tym okresie wzrastało obciążenie biurokratyczne, narzucano nowe obowiązki bez dodawania środków finansowych,

Wzory dokumentów finansowych z II RP

WZÓR Nr. 1.

Księga biercza samoistnych podatków gminnych gminy N. N. za rok 1926.

Nazwa podatku _____

Nr. kolejny	Nazwa miejscowości lub imię nazwisko płatnika	Objekt podatkowy	Suma wymiarowa		Data doręczenia nakazu płatnicz.	Termin płatności	UISZCZENIE																		Umożenie sumę i podstawa	Zaległości		UWAGI
			Zaległ. z lat ubiegłych	Za rok bieżący			Data i Nr. kwitu	Suma		Data i Nr. kwitu	Suma		Data i Nr. kwitu	Suma		Odsetki i kary za zwłokę		Koszty egzekucji		Razem					Zł.	gr.	
								Zł.	gr.		Zł.	gr.		Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.						

WZÓR Nr. 2.

Rachunek djet.

dla _____

za okres od _____ do _____ 192__ r.

L. p.	Cel podróży	Zarządzenie wyjazdu (przez kogo wydane)	Dzień i godz.		Ilość punktów	Mnożna	Suma djet		Koszta podróży		Do wypłaty		Pokwitowanie
			wyjazdu	powrotu			Zł.	gr.	Zł.	gr.	Zł.	gr.	
					Razem								

Rada Gminna na posiedzeniu w dniu _____ powyższy rachunek na sumę _____ zł. ___ gr. zatwierdziła (Uchwała Nr. _____ pkt. _____)

Wójt gminy.

Nadmierne obciążenia samorządów w II RP – rysunek satyryczny

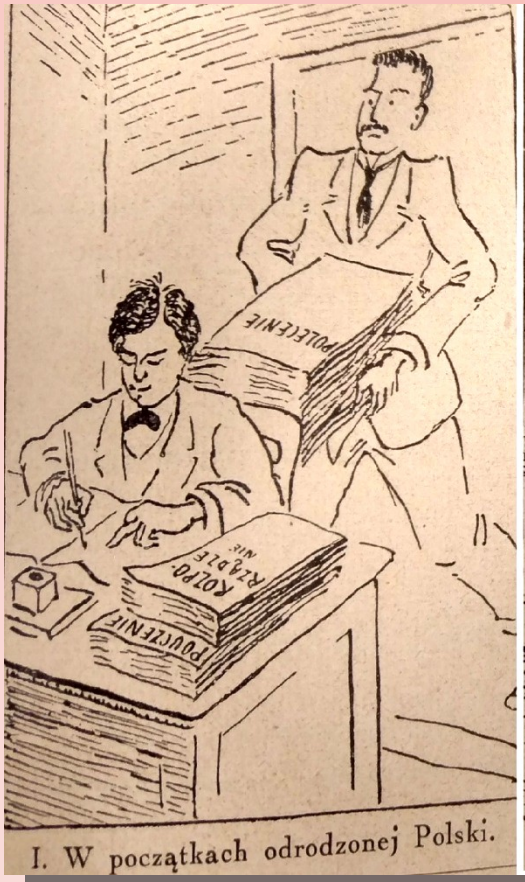

I. W początkach odrodzonej Polski.

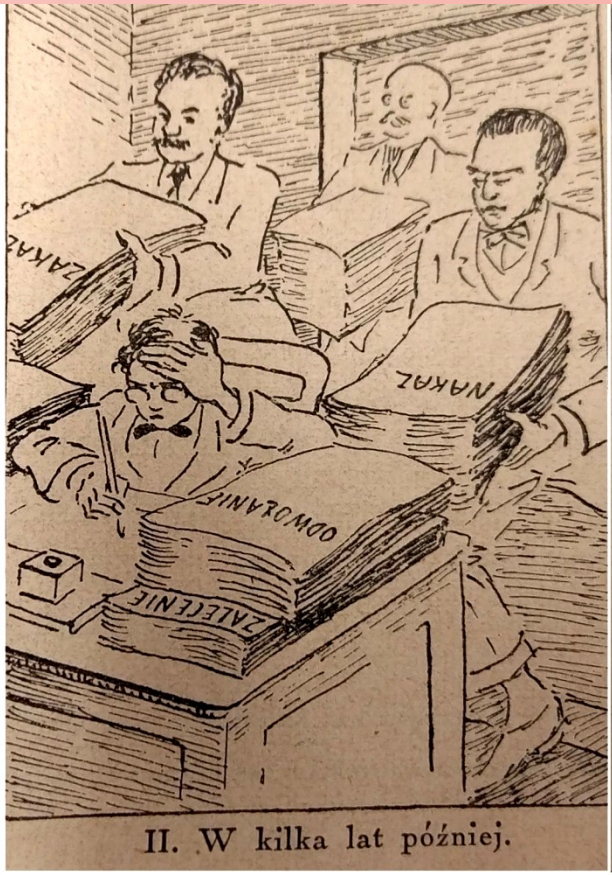

II. W kilka lat później.

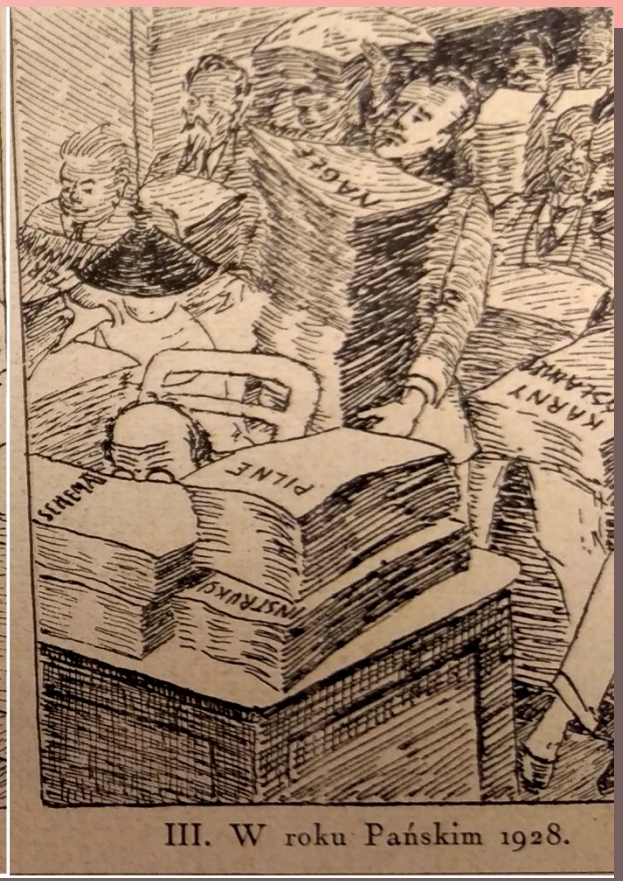

III. W roku Pańskim 1928.

Gospodarka

SZUMOWO NOWE.

Wieś, siedziba urzędu gminy Szumowo, pow. Łomża, sąd pok. Śniadowo, sąd okr. Łomża, 364 mieszk. (16 km) Śniadowo Szumowo Zambrów.

V-ge, siège de l'office communal de Szumowo, distr. de Łomża, just. de paix Śniadowo, trib. d'arr-t Łomża, 364 habit. (16 km) Śniadowo Szumowo Zambrów.

Właściciele ziemscy (*propriétaires fonciers*): Tyszko Jan (Pęchratka 122).

Akuszerki (*sages-femmes*): Miller B.

Bławaty (*tissus*): ×Piątka R. — ×Wolberg M. — Zarember R.

Cieśle (*charpentiers*): Podbielski T.

Herbaciarnie (*débits de thé*): Sadownik E.

Kasy pożyczk.-oszczędn. (*caisses d'emprunt et d'épargne*): ×Kasa Stefczyka (Pęchratka).

Kolonjalne art. (*épiciers*): ×Moloch J. — Sadownik E. — Zuber T.

Kołodzieje (*charrons*): Truchel J.

Kooperatywy (*coopératives*): ×„Nadzieja".

Kowale (*forgerons*): Krzywonos M. — Migdał L.

Masło (*beurre*): Goldberg L. (Żabikowo).

Mleczarskie zakłady (*laiteries*): ×„Społem" (Pęchratka i Wyszomierz).

Młyny (*moulins*): Podbietowicz W. i Stern A. (par).

Murarze (*maçons*): Sipowski W.

Olejarnie (*huileries*): Podgórowicz F.

Piwiarnie (*brasseries*): Szumowicz L.

Samochod. komunikacja (*transports automobiles*): Brodowski M.

Spożywcze artykuły (*comestibles*): Wolberg M.

Stolarze (*menuisiers*): Murawski J.

Szewcy (*cordonniers*): Brodowski L.

Wiatraki (*moulins à vent*): Sarnowski H. — Sztern N. — Szumowski A. — Podbielski T.

Władze gminy

- Prawdopodobnie przez cały okres międzywojenny wójtem gminy był Paweł Rutkowski,
- Były inicjatorem wielu przedsięwzięć gospodarczych i społecznych,
- Wójt Rutkowski

Urząd Gminy – siedziba władz

- Siedziba władz gminnych mieściła się prawdopodobnie w części wsi zwanej Szumowo Nowe. Ówczesne Szumowo było znacznym ośrodkiem usługowo-handlowym,
z własnym kościołem parafialnym. Znajdowała się tam także bożnica żydowska.
- W osadzie funkcjonowała poczta i telefon. Przecinająca gminę szosa sprzyjała rozwojowi gospodarczemu,
- Sekretarzem gminy w latach 20. XX wieku **Andrzej Dębek**, latach 30. XX wieku **Henryk Babiński,**

Życie społeczne i gospodarcze

- W gminie działał oddział Strzelca, Związek Młodzieży Ludowej, Związek Młodzieży Wiejskiej,
- W latach 30. XX wieku rozpoczęto budowę nowej szkoły,
- Działała Gminna Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa,
- Od 1929 roku powołano Kasę Stefczyka,

Opis gminy z 1931 roku c.d.

GMINA SZUMOWO.

Obszar gminy wynosi 18.558 ha. Ludności 5.000. Administracyjnie podzielona jest na 18 sołectw.

Pod względem gleby gmina dzieli się na 2 części: piaszczystą i bielicową. Niemal wyłącznie drobne gospodarstwa rolne prowadzone są w średniej kulturze. Z istniejących 3-ch kółek rolniczych, jedno przejawia większą działalność i prowadzi spółkę maszynową. Celem podniesienia hodowli utrzymywane są 3 buhaje zarodowe czerwonej rasy polskiej. Istnieją też 2 mleczarnie spółdzielcze z dwiema filjami. W r. 1930 rozpoczęto tu roboty komasacyjne, przy których przeprowadza się również meljorację.

Od r. 1925 gmina rozpoczęła zabrukowywanie osiedla Szumowo i połączenie go z szosą, która to praca została niemal kompletnie wykonaną.

Na terenie gminy znajdują się 4 straże pożarne, z których jedna, w Szumowie, otrzymała pierwszą nagrodę na powiatowych zawodach w Łomży. Istnieją również 3 oddziały Zw. Strzeleckiego, oraz wybudowane są 2 Domy Ludowe.

W r. 1925 założoną została Gminna Kasa Pożyczkowo - Oszczędnościowa, której kapitał zakładowy wynosi 18.368 zł., wkłady oszczędnościowe 15.200 zł., obrót na 31/XII 1930 r. 399.117 zł.

Ogólny budżet gminy na r. 1930/31 zamyka się cyfrą 35.755 zł., w tem na szkolnictwo 9.552 zł. Opieka społeczna 5.500 zł.

W skład Rady Gminnej wchodzą Pp.: Stanisław Dębek, Tomasz Żuber, Józef Orłowski, Stanisław Zaręba, Franciszek Uniewski, Jan Brodowski, Leon Zalewski, Aleksander Daniszewski, Andrzej Kwiatkowski i Bolesław Radziejewski.

Wójtem gminy od 1913 r. jest p. Paweł Rudkowski.

Sekretarzem od 1920 r. p. Andrzej Dębek.

Notatki prasowe z lat międzywojennych

Z Szumowa.

Z inicjatywy p. Pawła Rutkowskiego, wójta gminy Szumowo, powstał komitet urządzenia choinki dla najbiedniejszych dzieci w Szumowie.

Powstały Komitet zebrał na listę dobrowolne ofiary pieniężne

Notatki prasowe z lat międzywojennych

pośród miejscowego społeczeństwa w kwocie 50 zł. 50 gr. oraz w naturze 1 i pół kg. cukierków.

W dniu 30 XII. 31 r. do świetlicy Koła Mł. Ludowej w Szumowie zostały zaproszone najbiedniejsze dzieci z Szumowa w liczbie 62 osób.

Przybyłe dzieci zostały obdarowane bułeczkami i cukierkami prze ś-go Mikołaja, jak również każde uczęszczające dziecko do szkoły dostało zeszyt i ołówek.

Wieczorem zapalono im choinkę, którą dzieci zachwycały się, widząc latające ognie. Zapytany chłopczyk 3-letni, czy ma w domu choinkę, odpowiedział u nas jest choinka na „dworzu".

W świetlicy dzieciaki bawiły się bardzo wesoło, deklamowały i śpiewały kolendy, jak również słuchały radja i kukułki radjowej naszego kochanego Wilna.

Nastrój choinkowy był bardzo podniosły wśród małej dziatwy, gdyż po raz pierwszy u nas w Szumowie odbyła się uroczystość choinkowa dla najbiedniejszych dzieci.

Czyn bardzo chwalebny i godny naśladowania na przyszłość.

Typowe urzędy gmin z okresu II RP

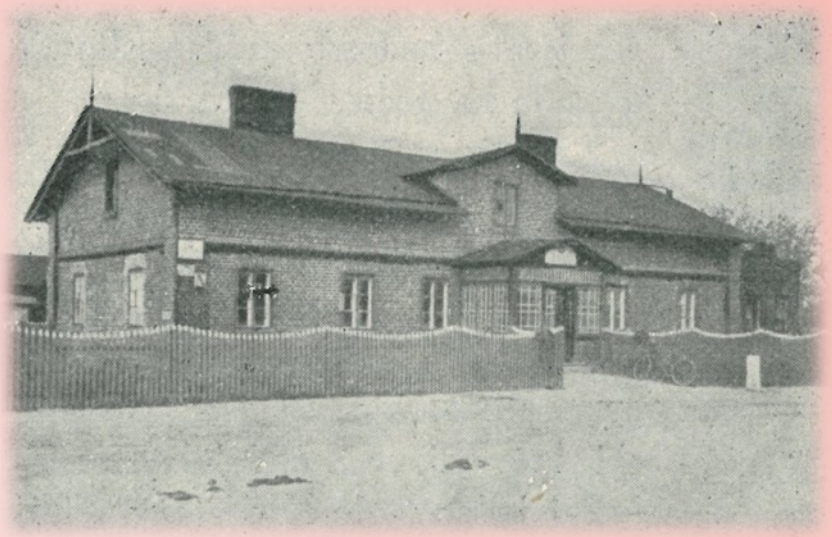

Zmiany w ustroju gmin z 1933 roku – reforma scaleniowa

- W 1933 roku przeprowadzono reformę administracji lokalnej ujednolicając ją w całym kraju, bowiem dotąd pozostawały różnice regionalne,
- Nowa ustawa zlikwidowała zebrania gminne. Była to wielka zmiana, bowiem organ ten funkcjonował od 1864 roku, jako symbol demokracji bezpośredniej,
- Organami uchwałodawczymi w gminie stały się: rada gminy, zebranie gromadzkie oraz rada gromadzka na poziomie gromady (sołectwa)

Rada Gminy 1933-1939

- Nadal funkcjonowała rada gminy, jednak odtąd był to najważniejszy organ uchwałodawczy w gminie,
- Radnych gminnych w liczbie proporcjonalnej do liczby mieszkańców wybierało kolegium złożone z sołtysów i radnych gromadzkich
- Rada gminy uchwała budżet gminy i czuwała nad jego wykonaniem,
- Rada gminy wybierała zarząd gminy i kontrolowała jego poczynania,

Zarząd Gminy 1933-1939

- Powołano nowy organ - zarząd gminy składający się z wójta, podwójciego i 2-3 ławników,
- Wybór zarządu gminy należał do rady gminy,
- Zarząd gminy zbierał się na sesjach raz w miesiącu pod przewodnictwem wójta,
- Zarząd gminy kierował bieżącymi sprawami gminy, decydował o kolejności wydatków budżetowych,
- Zarząd wybierano na 5 letnią kadencję,

Sołtysi i rada gromadzka

- Ustawa z 1933 roku podkreślała rangę gromady - jako podstawy samorządu lokalnego,
- Na czele gromady stała kilkunastoosobowa rada gromadzka wybierana przez mieszkańców oraz sołtys jako organ wykonawczy,
- Wszystkie miejscowości w gminie musiały należeć do jakiejś gromady, także folwarki dworskie,
- Gromadom nie nadano jednak dobrego systemu finansowania i gromady nie rozwinęły w pełni swych możliwości samorządowych

Przykład czasopisma z tamtego okresu

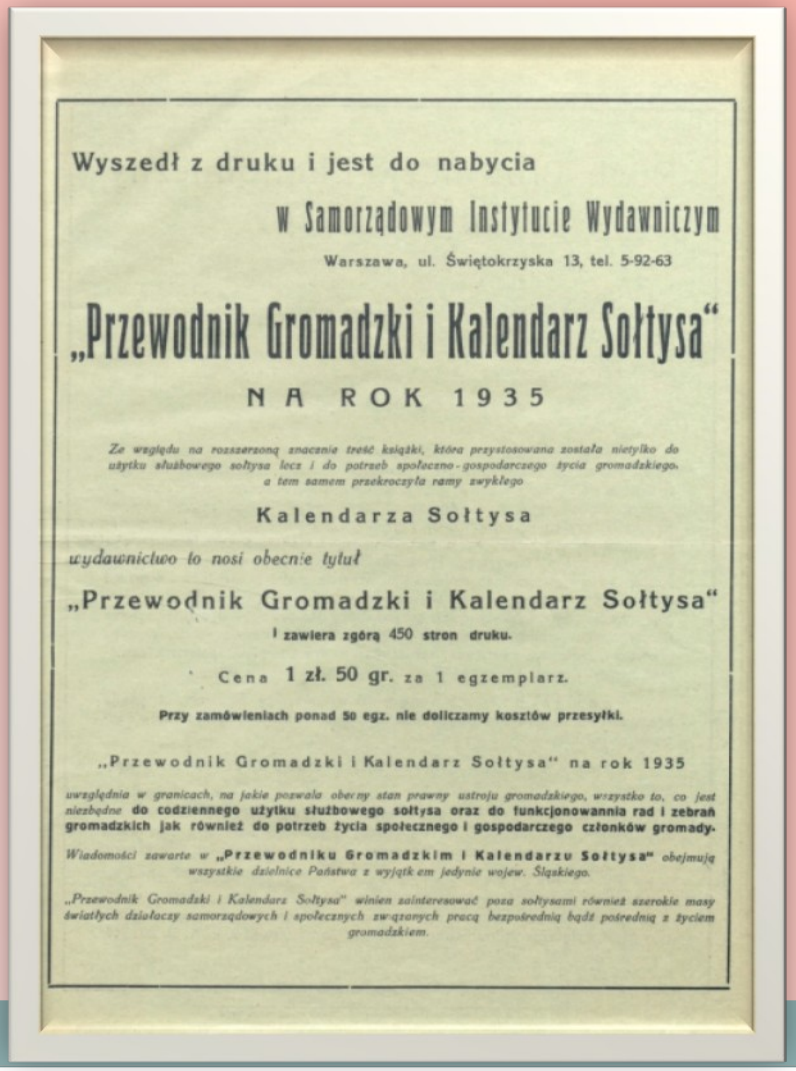

Wyszedł z druku i jest do nabycia

w Samorządowym Instytucie Wydawniczym

Warszawa, ul. Świętokrzyska 13, tel. 5-92-63

„Przewodnik Gromadzki i Kalendarz Sołtysa"

NA ROK 1935

Ze względu na rozszerzoną znacznie treść książki, która przystosowana została nietylko do użytku służbowego sołtysa lecz i do potrzeb społeczno-gospodarczego życia gromadzkiego, a tem samem przekroczyła ramy zwykłego

Kalendarza Sołtysa

wydawnictwo to nosi obecnie tytuł

„Przewodnik Gromadzki i Kalendarz Sołtysa"

i zawiera zgórą 450 stron druku.

Cena **1 zł. 50 gr.** za 1 egzemplarz.

Przy zamówieniach ponad 50 egz. nie doliczamy kosztów przesyłki.

„Przewodnik Gromadzki i Kalendarz Sołtysa" na rok 1935

uwzględnia w granicach, na jakie pozwala obecny stan prawny ustroju gromadzkiego, wszystko to, co jest niezbędne **do codziennego użytku służbowego sołtysa oraz do funkcjonowannia rad i zebrań gromadzkich jak również do potrzeb życia społecznego i gospodarczego członków gromady.**

Wiadomości zawarte w **„Przewodniku Gromadzkim i Kalendarzu Sołtysa"** *obejmują wszystkie dzielnice Państwa z wyjątkiem jedynie wojew. Śląskiego.*

„Przewodnik Gromadzki i Kalendarz Sołtysa" winien zainteresować poza sołtysami również szerokie masy światłych działaczy samorządowych i społecznych związanych pracą bezpośrednią bądź pośrednią z życiem gromadzkiem.

Podział gminy na gromady – nagłówek

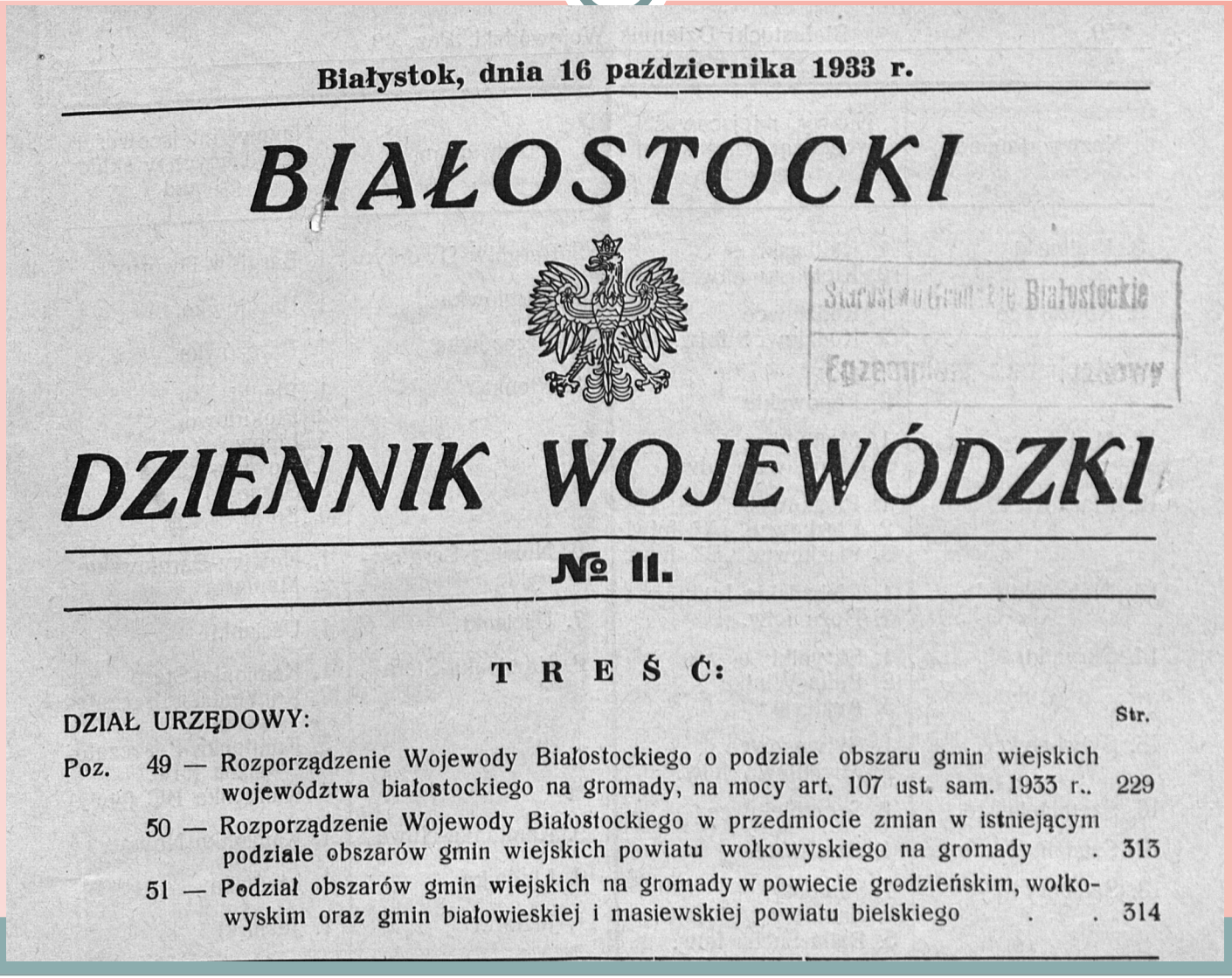

Białystok, dnia 16 października 1933 r.

BIAŁOSTOCKI

DZIENNIK WOJEWÓDZKI

№ 11.

TREŚĆ:

DZIAŁ URZĘDOWY: Str.

Poz. 49 — Rozporządzenie Wojewody Białostockiego o podziale obszaru gmin wiejskich województwa białostockiego na gromady, na mocy art. 107 ust. sam. 1933 r.. 229

50 — Rozporządzenie Wojewody Białostockiego w przedmiocie zmian w istniejącym podziale obszarów gmin wiejskich powiatu wołkowyskiego na gromady . 313

51 — Podział obszarów gmin wiejskich na gromady w powiecie grodzieńskim, wołkowyskim oraz gmin białowieskiej i masiewskiej powiatu bielskiego . . 314

Podział gminy Szumowo na gromady (sołectwa) w 1933 roku

19. Gmina Szumowo.

Nazwy gromad	Nazwy miejscowości wchodzących w skład gromad
1. Kaczynek	1. Kaczynek
2. Głębocz-Wielki	1. Głębocz-Wielki
3. Krajewo-Budziły	1. Krajewo-Budziły 2. Krajewo-Budziły gaj
4. Kalinowo	1. Kalinowo 2. Żabikowo 3. Kalinowo os.
5. Radwany	1. Radwany 2. Mroczki-Stylągi
6. Ostróżne	1. Ostróżne 2. Ostróżne os.
7. Pęchratka	1. Pęchratka 2. Pęchratka kol. 3. Pęchratka os.
8. Rymołty	1. Rymołty
9. Srebrny-Borek	1. Srebrny-Borek
10. Stryjki-Zaręby	1. Stryjki-Zaręby
11. Zaręby-Jartuzy	1. Zaręby-Jartuzy 2. Zaręby-Jartuzy-Poleśne
12. Srebrna	1. Srebrna 2. Srebrna kol. 3. Srebrna os. 4. Srebrna poleśna 5. Srebrna gaj.
13. Szumowo-Góra	1. Szumowo-Góra 2. Szumowo-Nowe maj. 3. Czerwony-Bór lasy
14. Wyszomierz-Wielki	1. Wyszomierz-Wielki

Nazwy gromad	Nazwy miejscowości wchodzących w skład gromad
15. Żabikowo-Prywatne	1. Żabikowo prywatne 2. Żabikowo folw. 3. Żabikowo „A“ folw.
16. Żabikowo-Rządowe	1. Żabikowo rządowe
17. Żohowo	1. Żochowo

Osiągnięcia samorządu gminnego II RP

- Kłopoty gospodarcze, rządu autorytarne, niestabilność finansów nie sprzyjała samorządom,
- Ogromnym wyzwaniem był analfabetyzm, brak infrastruktury drogowej, zacofanie polskiej wsi,
- Symbolem osiągnięć samorządu II RP były liczne nowe drogi, nowe budynki szkolne, gmachy użyteczności publicznej,
- Wszystko to osiągnięto w okresie 20 lat, w zasadzie bez środków zewnętrznych, głównie własnym wysiłkiem.

Osiągnięcia samorządu gminnego II RP

- Samorząd gminny to była swoista szkoła dla całego zastępu społeczników tamtej epoki,
- Polska gminna była siedzibą ogromnej liczby stowarzyszeń i organizacji o różnym charakterze,
- Powszechna działalność społeczna była normą tamtych czasów, prym wiedli samorządowcy,
- Nastawiona patriotycznie społeczność wiejska, a szczególnie młodzież, zdała egzamin w okresie II wojny światowej,
- Wojna i lata następne zniweczyły liczne osiągnięcia ówczesnego samorządu lat 1918-1939.

II wojna światowa

- W dniu 1 września 1939 roku wybuchła II wojna światowa,
- Okolice współczesnej gminy stały się częścią radzieckiej strefy okupacyjnej,
- Kraj został poddany brutalnej okupacji,
- Od 1941 roku na obszar gminy wkroczyły wojska niemieckie,
- Niemcy pozostawili gminy, jednak zlikwidowali wszelkie organy uchwałodawcze, pozostali tylko wójtowie i sołtysi - organy wykonawcze, ściśle podporządkowane władzom okupacyjnym,
- Wójtem gminy w tym czasie był Wiktor Uruski,

Lata 1944-1945

- W 1944 roku zakończyła się niemiecka okupacja,
- Niedługo potem odrodził się samorząd lokalny, granice powiatów i gmin nie uległy zmianom,
- Pod osłoną Armii Czerwonej władzę w Polsce przejmowały się siły komunistyczne,
- W Lublinie powstał Polski Komitet Odrodzenia Narodowego (PKWN) pełniący rolę rządu,

Ustrój samorządowy 1944-1950

- Jesienią 1944 roku PKWN wydał dekrety o utworzeniu rad narodowych wzorowanych na doświadczeniach radzieckich
- Był to organ kolegialny, który przejął funkcję rad gmin wybieranych dotychczas w demokratyczny sposób,
- Rady narodowe liczyły od 16 do 36 członków,
- Członków rad narodowych wybierały partie polityczne i inne „legalne” organizacje,
- Członkami rad narodowych zostawały osoby sprzyjające nowym porządkom w kraju
- Pracami rad narodowych kierowało prezydium z przewodniczącym na czele,

Ustrój samorządowy 1944-1950

- Do 1950 roku formalnie funkcjonował samorząd i przedwojenne rozwiązania dotyczące ustroju gmin z dodaniem rad narodowych w miejsce rad gmin,
- Nadal działał zarząd gminy z wójtem, jednak rola zarządów była obniżana na korzyść rad narodowych i prezydiów,
- Działały także biura zarządów gmin (urzędy gmin) z sekretarzem na czele,
- W tym okresie wzrastała biurokracja

Władze gminy 1944-1950

- We wrześniu 1944 roku na nowo rozpoczęła działalność gmina Szumowo w powiecie łomżyńskim,
- Wójtowie powojennej gminy Szumowo:

Nazwisko i imię	Okres urzędowania
Kurant Jan	1945-1946
Przewodek Adam	1947-1950?

Dane statystyczne z 1946 roku

Miasta Gminy wiejskie	Ludność					
				w wieku lat		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	poniżej 18	18-59	60 i więcej
Gminy wiejskie						
Bożejewo	6935	3250	3685	3080	3276	579
Chlebiotki	4735	2216	2519	2086	2195	454
Czerwone	6909	3335	3574	3304	3114	491
Długobórz	7245	3333	3912	3118	3319	808
Drozdowo	8322	3971	4351	3676	4066	580
Jedwabne	5837	2737	3100	2776	2552	509
Kołaki	3581	1722	1859	1479	1727	375
Kupiski	5759	2748	3011	2459	2900	400
Lubotyń	4640	2207	2433	2055	2206	379
Mały Płock	7133	3344	3789	3227	3285	621
Miastkowo	5155	2459	2696	2344	2449	362
Przytuły	7208	3482	3726	3302	3211	695
Puchały	6618	3111	3507	2758	3319	541
Rogienice	6183	2894	3289	2832	2869	482
Rutki	6575	3157	3418	2841	3191	543
Stawiski	7162	3396	3766	3361	3264	537
Szczepankowo	5801	2780	3021	2595	2738	468
Szumowo	4337	2051	2286	1755	2142	440
Śniadowo	4823	2256	2567	2073	2344	406

Wykaz gromad (sołectw) z 1952 roku

15. Szumowo

1. Głębocz Wielki
2. Kaczynek
3. Kalinowo
4. Krajewo-Budziły
5. Ostrożne
6. Paproć Mała
7. Pęchratka
8. Radwany
9. Rynołty
10. Srebrna
11. Srebrny Borek
12. Stryjki-Zaręby
13. Szumowo-Góra
14. Wyszomierz Wielki
15. Zaręby-Jartuzy
17. Żabikowo Rządowe
17. Żabikowo Rządowe
18. Żochowo

Polityka gospodarcza 1950-1956

- Pierwsza połowa lat 50. XX wieku to bardzo trudny okres dla polskiej wsi,
- Władze stawiały na kolektywną własność gruntu, promowano spółdzielnie rolnicze, państwowe gospodarstwa rolne,
- Gwałtownie podniesiono podatki od własności gruntów, szczególnie dotkliwe dla większych gospodarstw,
- Narzucono obowiązkowe dostawy (kontyngenty) w postaci: mięsa, mleka, zboża i ziemniaków

Powojenna mapa gminy

Plakat z tamtej epoki

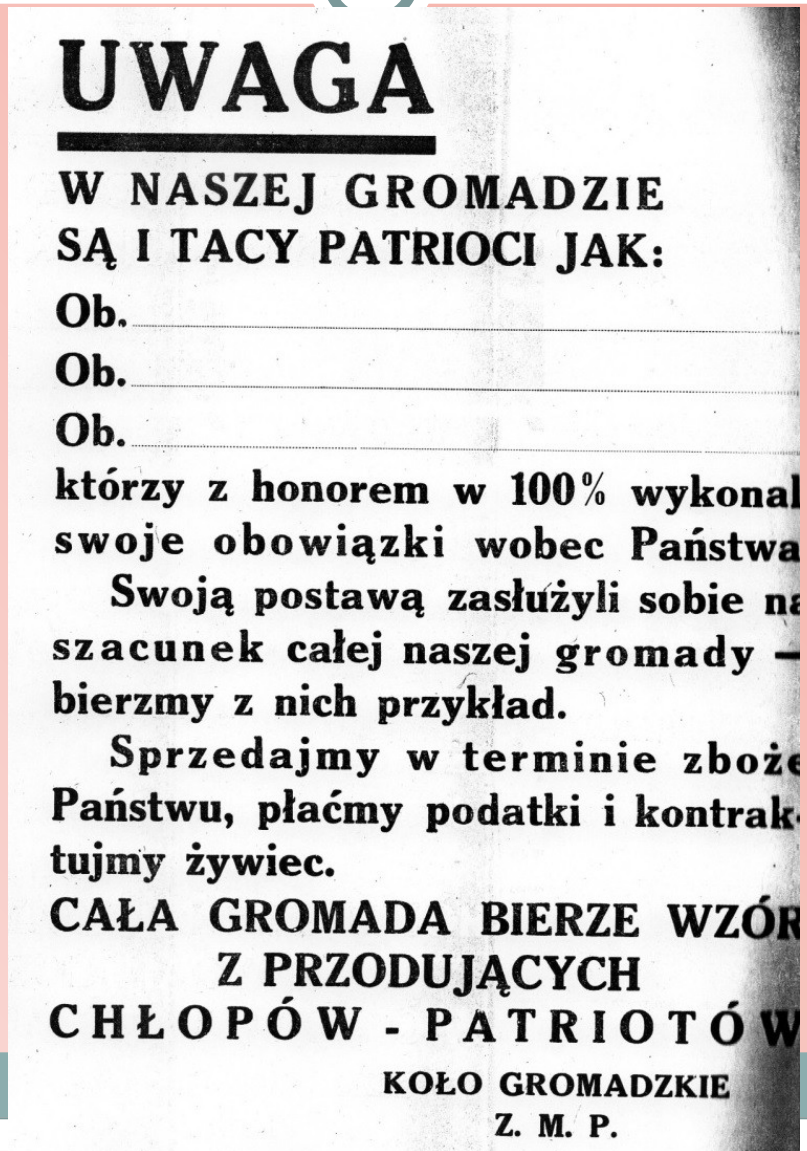

UWAGA

W NASZEJ GROMADZIE
SĄ I TACY PATRIOCI JAK:

Ob. .....

Ob. .....

Ob. .....

którzy z honorem w 100% wykonal
swoje obowiązki wobec Państwa

Swoją postawą zasłużyli sobie na
szacunek całej naszej gromady —
bierzmy z nich przykład.

Sprzedajmy w terminie zboże
Państwu, płaćmy podatki i kontrak-
tujmy żywiec.

CAŁA GROMADA BIERZE WZÓR
Z PRZODUJĄCYCH
CHŁOPÓW - PATRIOTÓW

KOŁO GROMADZKIE
Z. M. P.

Ustrój gminny 1950-1954

- W 1950 roku zlikwidowano samorząd terytorialny w Polsce, pozostawiono jednak okręgi gminne,
- Zlikwidowano urzędy wójtów i zarządy gmin,
- Wszelkie uprawnienia przejęły rad narodowe i prezydia rad narodowych, które na co dzień kierowały pracami gmin,
- Władze gmin zajmowały się głównie ściąganiem podatków i obowiązkowych dostaw,

Gmina Szumowo w latach 1950-1954

- W latach 1950-1954 przewodniczącym prezydium pozostawał **Józef Laskowski,** od 1951 roku **Adolf Legacki,** od 1952 roku **Władysław Ziomek,** w 1953 roku przewodniczącym prezydium został **Franciszek Krupa,**
- Biurem urzędu gminy kierował sekretarz **Marian Jeżewski** i następnie **Irena Murawko**,

Reforma gromadzka 1954 roku

- W 1954 roku postanowiono upodobnić nasz kraj do ZSRR i wprowadzono niewielkie jednostki - gromady w miejsce gmin,
- Gromady miały stać się zalążkiem kołchozów - dużych kolektywnych gospodarstw wzorowanych na ZSRR.
- Z czasem rozpoczęto proces komasacji gromad w większe jednostki (większe gromady)

Gromadzkie rady narodowe

- Gromady liczyły do 3 tysięcy mieszkańców i obejmowały po kilka dotychczasowych gromad (sołectw),
- Organem uchwałodawczym stała się gromadzka rada narodowa licząca kilkunastu członków wybieranych w powszechnych (sterowanych) wyborach,
- Wybory przeprowadzono w latach 1954,1958,1961, 1965 i 1969,
- Gromadzka rada narodowa zbierała się na sesjach co miesiąc, wybierała ze swego grona prezydium oraz komisje

Głosowanie w komisji wiejskiej

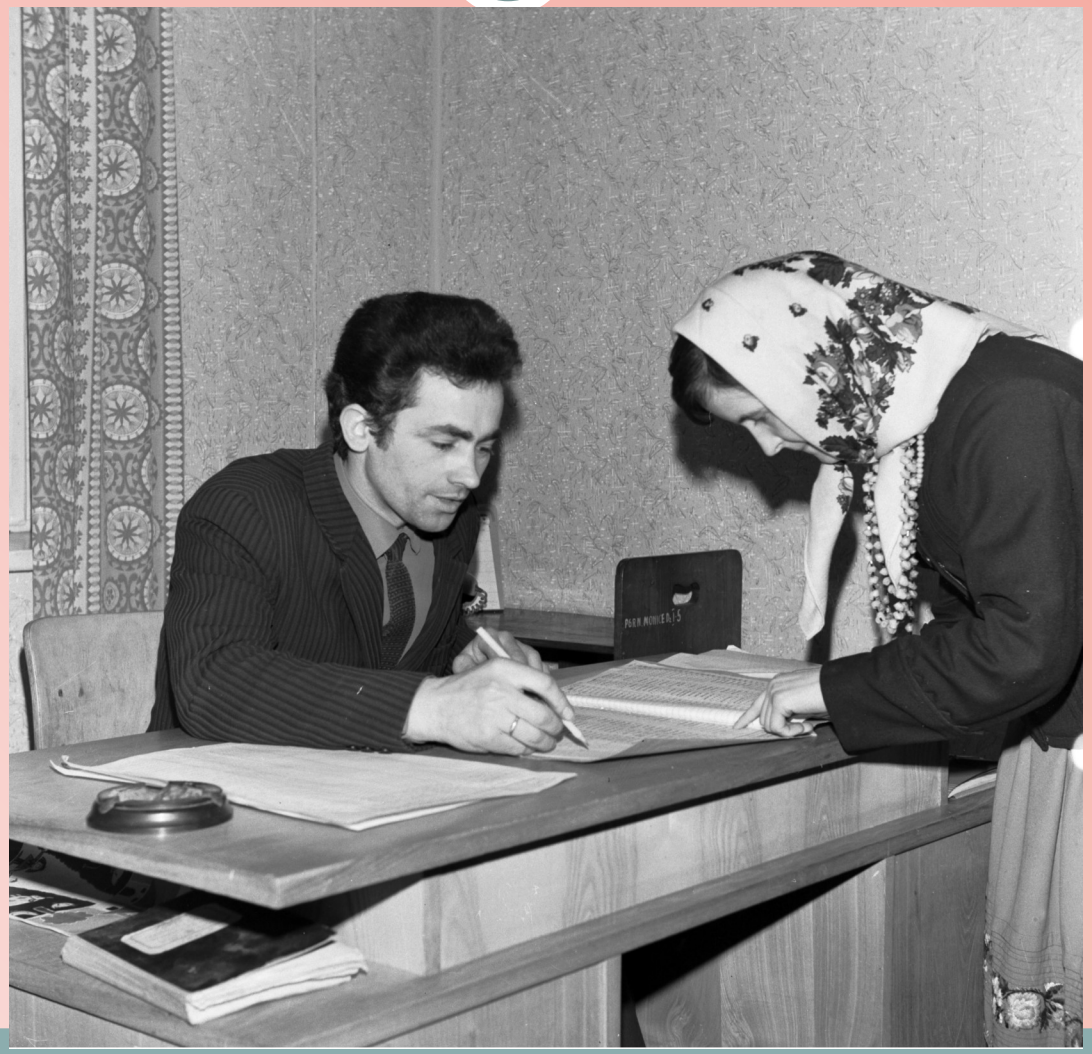

Gromadzkie Rady Narodowe 1954-1972

- Na co dzień gromadą kierowało prezydium z przewodniczącym i sekretarzem na czele, byli to jednocześnie etatowi pracownicy biura gromadzkiego,
- W biurze gromadzkim pracowało ponadto kilku referentów,
- Na wsiach zlikwidowano funkcję sołtysa, wprowadzono w to miejsce pełnomocników gromadzkich mianowanych przez władze, dopiero po 1958 roku przywrócono sołtysów.

Polityka gospodarcza po 1956 roku

- Po 1956 roku (epoka Wiesława Gomułki) zrezygnowano z forsownej kolektywizacji rolnictwa,
- W tym okresie promowano jednak kółka rolnicze (zrzeszenia rolników), które były pionierami w dziedzinie mechanizacji,
- Obniżono podatki od gospodarstw rolnych,
- Zrezygnowano z części obowiązkowych dostaw, zmniejszono ich wymiary,
- Władze postawiły na szkolenia rolnicze i promowanie alternatywnych upraw (np. warzywnictwo),
- Powyższe decyzje pozwoliły na, w miarę normalne, funkcjonowanie prywatnych gospodarstw rolnych,

Gromady po 1958 roku

- W 1958 roku uchwalono nową ustawę o gromadzkich radach narodowych,
- Ustawa zwiększyła uprawnienia gromad, jednak nadal były do niesamodzielne jednostki podległe władzom powiatowym,
- Wkrótce po powołaniu gromad (gromadzkich rad narodowych) zaczęto proces komasacji w większe terytorialnie gromady,
- W końcowym okresie funkcjonowania gromad był to już anachroniczny system

Gromady w okolicy Szumowa

- W rejonie Szumowa funkcjonowały gromady: Szumowo (1954-1972), Paproć Duża (1954-1959), Pęchratka (1954-1959) i Srebrna (1954-1972),
- Gromady powołano w ramach powiatu łomżyńskiego, jednak wkrótce przeniesiono je do nowo powołanego powiatu zambrowskiego,

Mapa podziału gromadzkiego w 1955

Nagłówek aktu powołania gromad

Egz. ob.

DZIENNIK URZĘDOWY
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ
w BIAŁYMSTOKU

Białystok, dnia 2 grudnia 1954 r. Nr 10 Poz. 49 — 53

TREŚĆ:

PRZEPISY OBOWIĄZUJĄCE:

Poz.

49. — Zarządzenie Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku z dnia 30 listopada 1954 r. w sprawie ogłoszenia uchwał Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku z dnia 4 października 1954 r., dotyczących reformy podziału administracyjnego wsi.

50. — Przedruk Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 1954 r. w sprawie utworzenia powiatu łapskiego w województwie białostockim, ogłoszonego w Dzienniku Ustaw Nr 49 z dnia 13 listopada 1954 r. pod poz. 232.

Poz.

51. — Przedruk Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 sierpnia 1954 r. w sprawie utworzenia powiatu zambrowskiego w województwie białostockim, ogłoszonego w Dzienniku Ustaw Nr 49 z dnia 13 listopada 1954 r. pod poz. 233.

52. — Wyciąg z Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 października 1954 r. w sprawie zmiany granic niektórych województw, ogłoszonego w Dzienniku Ustaw Nr 49 z dnia 13 listopada 1954 r. pod poz. 251.

53. — Wyciąg z Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 października 1954 r. w sprawie zmiany granic niektórych powiatów, ogłoszonego w Dzienniku Ustaw Nr 49 z dnia 13 listopada 1954 r. pod poz. 252.

Akt powołania gromad

UCHWAŁA Nr 18/V
Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku
z dnia 4 października 1954 r.
w sprawie podziału na gromady
powiatu łomżyńskiego.

Na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. Nr 43, poz. 191), Wojewódzka Rada Narodowa w Białymstoku uchwala, co następuje:

W powiecie łomżyńskim, województwie białostockim tworzy się następujące gromady:

sowej gromady Rogienice Wielkie z gminy Rogienice,

68. gromadę Szumowo z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Szumowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Szumowo, Głębocz, Krajewo Budziły, Ostrożne, Żabikowo, Zaręby Jartuzy i Radwany oraz miejscowość Wyszomierz Wielki kol. z dotychczasowej gromady Wyszomierz Wielki z gminy Szumowo.

Sekretarz Sesji: Przewodniczący Sesji:

wieś z dotychczasowej gromady Rogienice Piaseczne z gminy Rogienice,

60. gromadę Pęchratka z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Pęchratce; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Pęchratka, Paproć Mała i Rynołty oraz miejscowość Wyszomierz Wielki wieś z dotychczasowej gromady Wyszomierz Wielki z gminy Szumowo,

61. gromadę Uśnik z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Uśniku; w skład nowoutworzonej gromady wcho-

z gminy Shladowo,

43. gromadę Srebrna z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Srebrnej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Srebrna, Srebrny Borek i Kalinowo z gminy Szumowo,

Gromada Szumowo 1954-1972

- Gromada należała do powiatu zambrowskiego,
- Do gromady przyłączano miejscowości z sąsiednich gromad: Turobin Stary (Kaczynek), Srebrna (Kalinowo), cały obszar zlikwidowanej gromady Pęchratka oraz Stryjki-Zaręby z gromady Podbiele,
- Przewodniczącymi prezydium byli: **Czesław Wyszyński** (1954-1967) i **Władysław Polak** (1967-1972),
- Sekretarzem gromadzkim pozostawała **Helena Turowska**, następnie **Jan Kacprzyk**,

Mapa podziału gromadzkiego w 1959 roku

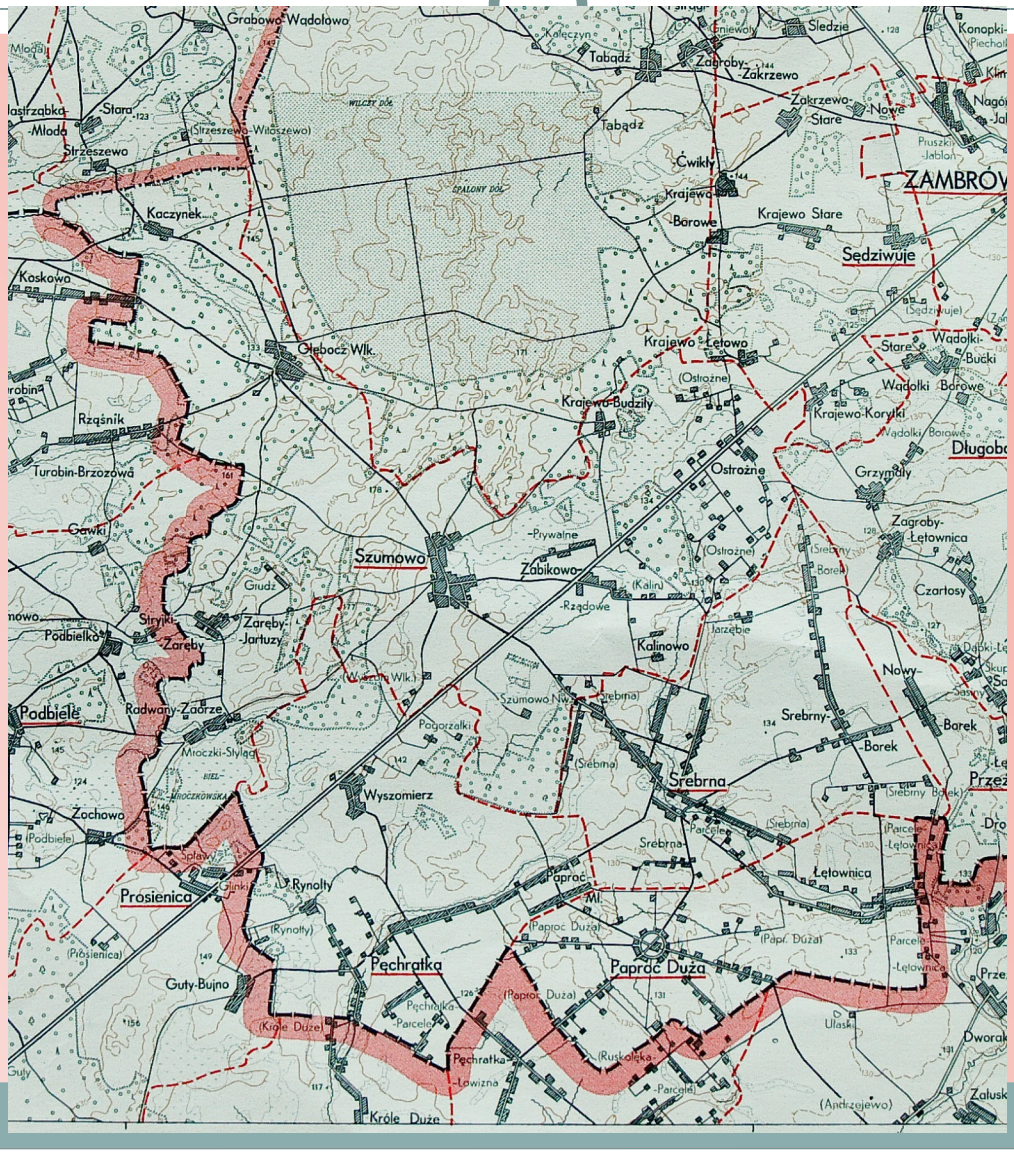

Gromada Paproć Duża 1954-1959

- W skład gromady włączono miejscowości: Paproć Duża ze zniesionej gminy Jasienica oraz Łętownica wieś ze zniesionej gminy Warchoły,
- Na czele władz gromadzkich stał **Mieczysław Sekuła (1954-1956),** następnie **Henryk Pękała** (1956) i **Jana Szymczyk** (1956-1959),
- Gromada została zlikwidowana z końcem 1959 roku, przyłączono ją do gromady Srebrna,

Gromada Pęchratka 1954-1959

- W skład gromady włączono miejscowości: Pęchratka, Paproć Mała i Rynołty oraz miejscowości Wyszomierz Wielki z dawnej gromady (sołectwa) Wyszomierz Wielki z gminy Szumowo,
- Przewodniczącym prezydium pozostawał **Franciszek Krupa**, sekretarzem **Irena Morawska**,
- Gromadę zlikwidowano z końcem 1959 roku, jej obszar przyłączono do gromady Szumowo,

Gromada Srebrna 1954-1972

- W skład gromady włączono dotychczasowe gromady: Srebrna, Srebrny Borek i Kalinowo ze zniesionej gminy Szumowo,
- Od 1959 roku przyłączono wieś Łętownica oraz obszar byłej gromady Paproć Duża,
- Przewodniczącymi prezydium gromadzkiej rady narodowej pozostawali: **Aleksander Jasionek** (1958-1960), **Antoni Truchel** (1960-1970), **Henryk Gosk** (1970-1972),
- Biurem gromadzkim kierował **Lucjan Polak**,
- Z Pęchratki wywodził się **Bolesław Podedworny**, działacz społeczny i polityczny sprawujący wysokie funkcje w rządzie PRL-u

Reforma gminna 1972-1973

- W 1972 roku rozpoczęto przygotowania do reformy administracji lokalnej,
- W ramach powiatów powołano na nowo gminy, odtwarzając często dawne jednostki administracyjne (z przed 1954 roku),
- Stawiano na silne i duże jednostki, wokół miast tworzono z reguły jedną dużą gminę
- Reforma gminna weszła w życie z dniem 1 stycznia 1973 roku

Reforma gminna

- Na czele władz gminnych stało prezydium gminnej rady narodowej z przewodniczącym,
- Prezydium tworzyły następujące osoby: przewodniczący, zastępca oraz przewodniczący komisji gminnych (4 do 5 komisji),
- Prezydium zbierało się na sesjach raz w miesiącu,
- Funkcję przewodniczącego GRN w latach 1975-1980 obowiązkowo łączono z funkcję I szego sekretarza Komitetu Gminnego PZPR,

Reforma gminna c.d.

- W skład gminnej rady narodowej wchodziło od 20 do 50 radnych wybieranych w wyborach z jednej listy wyborczej Frontu Jedności Narodu,
- Był to organ uchwałodawczy,
- Gminna rada narodowa zbierała się na sesjach przeciętnie raz w miesiącu,
- GRN wybierała z pośród siebie prezydium oraz komisje gminne,
- Radnych wybierano podczas powszechnych wyborów w terminach: 9 grudnia 1973, 5 lutego 1978, 17 czerwca 1984 i 19 czerwca 1988

Reforma gminna c.d.

- Nowością było ustanowienie naczelnika gminy,
- Naczelnika gminy powoływał wojewoda,
- Według wytycznych naczelnikami zostawały osoby z wykształceniem średnim lub wyższym, postawiono po raz pierwszy w ustroju lokalnym w Polsce na fachowość,
- Naczelnicy pełnili funkcje wykonawcze w stosunku do gminnej rady narodowej,
- Naczelnicy kierowali urzędem gminy,

Schemat władz gminnych

Naczelnik

Sekretarz Biura UG

Kierownik USC

Szef GSR

Urząd gminy

USC

Gminna Służba Rolna

Gmina Szumowo

- Z dniem 1 stycznia 1973 roku powołano gminę Szumowo w powiecie zambrowskim i województwie białostockim,
- W 1975 roku zlikwidowano powiaty i duże województwa,
- Gminę Szumowo przyłączono do województwa łomżyńskiego,

Nagłówek aktu powołania gmin

czas 719+1991+3/1 Egzemplarz obowiązkowy
BIBLIOTEKA UMCS

DZIENNIK URZĘDOWY
WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ
W BIAŁYMSTOKU

Białystok, dnia 2 stycznia 1973 r. Nr 1 Poz. 1-3

TREŚĆ

Uchwały Wojewódzkiej Rady Naodowej

Poz.

1 — Nr XXI/72/72 z dnia 9 grudnia 1972 r. w sprawie utworzenia gmin w województwie białostockim.

2 — Nr XXI/73/72 z dnia 9 grudnia 1972 r. w sprawie utworzenia wspólnych rad narodowych dla miasta nie stanowiących powiatów i gmin w województwie białostockim.

Obwieszczenie

3 — Obwieszczenie Wydziału Organizacyjno-Prawnego Prezydium WRN w Białymstoku z dnia 11 grudnia 1972 r. w sprawie podziału administracyjnego województwa białostockiego.

Akt powołania gminy Szumowo

§ 19.

W powiecie zambrowskim tworzy się następujące gminy:

4. gminę Szumowo z siedzibą Gminnej Rady Narodowej w Szumowie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Głębocz Wielki, Kaczynek, Kalinowo, Krajewo-Budziły, Łętownica, kol. Mroczki-Stylongi, Ostrożne, Paproć Duża, Paproć Mała, Pęchratka Polska, Radwany-Zaorze, Rynołty, Srebrna, Srebrny Borek, Stryjki, Szumowo, Wyszomierz Wielki, Zaręby-Jartuzy, Żabikowo Prywatne, Żabikowo Rządowe;

Władze gminy Szumowo

- Pierwszym naczelnikiem gminy został **Władysław Polak** (1973-1981), następnie **Jerzy Śledziewski** (1982-,
- Funkcję przewodniczących prezydium GRN sprawowali: **Lucjan Gawkowski** (1973**), Aleksander Supiński** (1973-1976), **Stanisław Cwalina** (1976-1981), **Kazimierz Szymański** (1981-1988) i **Stanisław Szumowski** (1988-1990),
- Na stanowisku sekretarza Biura UG pracował **Józef Radziejewski**,
- Szefem Gminnej Służby Rolnej został **Stanisław Cwalina,** następnie **Zieliński**, **Jerzy Śledziewski** i **Jan Dąbrowa,**

Naczelnicy gmin podczas pracy

Przemiany gospodarcze

- Po 1970 roku za czasów Edwarda Gierka kraj przeżywał duże przemiany gospodarcze,
- Tereny wiejskie również skorzystały na przemianach,
- Zniesiono obowiązkowe dostawy płodów rolnych, władze zaczęły doceniać indywidualnych rolników,
- Zezwolono na zakup maszyn rolniczych przez rolników, dzięki polityce władz zaczęto budować nowe domy i budynki gospodarcze,
- Dekada Edwarda Gierka pozwoliła na modernizację polskiej wsi, mimo to jeszcze wiele było do zrobienia

Edward Gierek – I szy sekretarz PZPR

Przemiany gospodarcze c.d.

- Forsowna industrializacja kraju na kredyt w epoce Edwarda Gierka zakończyła się ogromnym kryzysem gospodarczym w 1980 roku,
- W miastach powszechne były strajki, na wsiach protesty miały mniejszy zasięg,
- Wprowadzono powszechnie kartki (bony) na zakup produktów żywnościowych i przemysłowych,
- W latach 70. i 80. XX wieku władze cały czas dotowały nierentowne PGR-y i inne formy spółdzielczości wiejskiej

Obrazki z tamtych lat

Zebranie wiejskie

Budowa w czynie społecznym

Infrastruktura wiejska

- W latach 70. i 80. XX wieku rozpoczęto na większą skalę budowę wiejskich dróg,
- Właśnie stan dróg lokalnych była jedną z największych bolączek tamtych czasów na wsi,
- Drogi budowano tylko pod warunkiem, że większość kosztów pokryje lokalna społeczność w formie czynów społecznych lub składek,
- Mimo że stan dróg się poprawił to jeszcze bardzo wiele było do zrobienia,
- W niektórych gminach rozpoczęto budowę wodociągów

Infrastruktura wiejska – budowa dróg czynem społecznym

Przemiany gospodarcze c.d.

- W końcu lat 80. XX wieku kryzys gospodarczy zaczął się pogłębiać,
- Rok 1989 przyniósł przemiany polityczne i gospodarcze,
- Dla polskiej wsi był to bardzo ciężki okres,
- Na początku lat 90. gospodarka wiejska musiała przestawić się na nowy system gospodarczy,
- Początkowo przyniosło to często biedę i rozczarowanie

Zmiany w ustroju wiejskim

- W marcu 1990 uchwalono obecnie obowiązującą ustawę o samorządzie gminny (początkowo jako ustawa o samorządzie terytorialnym)
- Dotychczas funkcjonujące gminy otrzymały osobowość prawną i stały się w pełni samorządowe,
- W maju 1990 przeprowadzono pierwsze wybory do rad gmin,
- W czerwcu i lipcu 1990 wybrano władze gminne, w tym wójtów i zarządy gmin,
- Dla gmin wiejskich rozpoczął się nowy okres,

Władze gminy Szumowo

Kadencja	Wójt	Przewodniczący Rady Gminy
1990-1994	Mirosław Nadany	Apolinary Edward Mieczkowski
1994 – 1998	Mirosław Nadany	Józef Witkowski
1998 – 2002	Zdzisława Lutostański	Zygmunt Henryk Prosiński
2002 – 2006	Zdzisława Lutostański	Jarosław Cukierman 2002-2003 lipiec, Eugeniusz Nowacki od lipca 2003-2006
2006 – 2010	Zdzisława Lutostański	Eugeniusz Nowacki
2010 – 2014	Zdzisława Lutostański	Teresa Orłowska
2014 – 2018	Jarosław Cukierman	Elżbieta Szymańska
2018-2023	Jarosław Cukierman	Elżbieta Szymańska

Osiągnięcia w 30 leciu

W przeciągu 30 lat samorządności gminy Szumowo przeprowadzono wiele inwestycji i działań w obszarze polityki społecznej.

W obszarze szkolnictwa

- budowa gmachu Szkoły Podstawowej w Srebrnej i Szkoły Podstawowej w Ostrożnem w latach 90-tych
- remont Gminnego Przedszkola w Szumowie
- budowa sali gimnastycznej przy Zespole Szkół w Szumowie
- remont Biblioteki Gminnej
- rozbudowa Gminnego Ośrodka Kultury
- budowa boiska szkolnego w Szumowie
- budowa remizy w Głęboczu Wielkim
- budowa sali gimnastycznej w Srebrnej

Osiągnięcia w 30 leciu

W obszarze gospodarki komunalnej:

- w ostatnich latach zbudowano stację Poboru i Uzdatniania Wody w Szumowie

W obszarze komunikacji:

- Wybudowano nowe drogi. W kadencji 2002-2006 ogółem udało się zbudować 29 km dróg asfaltowych i przeprowadzić remonty nawierzchni na praktycznie wszystkich drogach żwirowych;
- w kadencji 2010-2014 wybudowano 7 km i 300 m dróg asfaltowych, nowe nawierzchnie asfaltowe powstały w miejscowościach: Srebrny Borek, Paproć Duża, Kalinowo, Krajewo-Budziły, Wyszomierz Wielki, Ostrożne i Głębocz Wielki.

Osiągnięcia w 30 leciu

W obszarze polityki społecznej:

- na terenie wyrobisk poeksploatacyjnych żwirowni istnieją pięknie zagospodarowane zbiorniki wodne, przystosowane dla mieszkańców do wspólnych spotkań i wypoczynku – inwestycja prywatna
- przy Gminnym Ośrodku Kultury działa Orkiestra Dęta OSP w Szumowie oraz zespół taneczny mażoretki „Arabeska”, która czynnie uczestniczy w uroczystościach gminnych i wyjazdach koncertowych w kraju i za granicą
- organizowane corocznie biegi papieskie i wyścigi kolarskie – MTB Maraton
- turniej piłki halowej dla członków i sympatyków szkolnych kół Caritas „Najchętniej stał na bramce”

W obszarze ochrony przeciwpożarowej:

- remont budynku Straży Pożarnej w Szumowie
- Zakup samochodów strażackich dla OSP Ostrożne i Szumowo

Osiągnięcia w 30 leciu

Gminne przedszkole w Szumowie

Biblioteka w Szumowie

Osiągnięcia w 30 leciu

Szkoła w Srebrnej

Zespół Szkół w Szumowie

Osiągnięcia w 30 leciu

Budynek Straży Pożarnej Szumowo

Budynek OSP Szumowo

Osiągnięcia w 30 leciu

Hydrofornia Szumowo

Zagospodarowanie terenu dawnej żwirowni

Osiągnięcia w 30 leciu

Zespół taneczny Arabeska

Informacje końcowe

- Wszystkie zdjęcia pochodzą ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego i UG Szumowo,
- Opracował: Leszek Zugaj